

KIRI-KOOL

MADONNA

Nr. 17.

MÄRTS

1955.

EMA SÜDA

Üks paigake siin ilmas on,
kus varjul truudus arm ja õnn;
kõik, mis nii harv siin ilma pääl,
on pelgupaika leidnud säääl.

Kas ema südant tunned sa?
Nii õrn, nii kindel, muutmata.
Ta sinu rõõmust rõõmu näeb,
su õnnetusest osa saab!

Kui inimeste liikuvat
au, kiitust, sõprust tunda saad,
kui kõik sind põlg'vad, vihkavad,
kui usk ja arm sust langevad -

Siis ema süda ilmsiks läeb,
siis veel üks paik sull' üle jääb,
kus nutta julged igal a'al -
truu, kindla ema rinna na'al.

Mõnd kallist südant kaot'in,
mis järel nuttes leinasin,
aeg andis teised tagasi:
ei emasüdant ialgi!

Lydia Koidula.

JUKU ÕPIB

JUKU ÕPIB JUBA SÕNU.
Juku õpib juba sõnu.

AGA SEE ON ALLES MÕNU!
aga see on alles mõnu!

SÕNADEST SAAB TEHA JUTTU!
sõnadest saab teha juttu!

JA SEE LÄHEB ÕIGE RUTTU.
ja see läheb õige ruttu.

MUUD SUL POLE ÜHTI VAJA,
muud sul pole ühti vaja,

KUI ET SÕNU RITTA AJA!
kui et sõnu ritta aja!

KUI EI LÄHE, NAGU KÄSTI,
kui ei lähe, nagu kästi,

VARSTI LÄHEB ÜSNA HÄSTI!
varsti läheb üsna hästil

JA KUI EI LÄHE HÄSTI NII,
ja kui ei lähe hästini,

SIIS VÕIB JU TEHA TEISITI.
siis võib ju teha teisiti.

KÕIK MAGAVAD JU SÄNGIDES,
kõik magavad ju sängides,

KUID JUKU TÖÖTAB MÄNGIDES.
kuid Juku töötab mängides.

IKKA TÖÖTAB SILM JA KÄSI,
ikka töötab silm ja käsi,

EI TA IIAL ÄRA VÄSI.
ei ta iial ära väsi.

ÜKS TUTTAV TEDA ÕPETAS:
üks tuttav teda õpetas-

NII OMA JUTU LÕPETAS:
nii oma jutu lõpetas:

ÄRA SINA ALLA ANNA,
ära sina alla anna,

IKKA SÕNU KOKKU KANNA!
ikka sõnu kokku kannal!

ÄRA OMA JONNI JÄTA,
ära oma jonni jäta,

SIIS EI JÄÄ SA IIAL HÄTTA!
siis ei jää sa iial hätta!

JUKU.

MINNI
III

Väike hi-rekene Min-i o-tas oma õdesid-vendi oma sünnipäevale. Ta kuulatas te-ravalt ukse poole. Vist oli kas-Musti ära läinud. Ta sü-dames o-li lo-tus, et ta õed-vennad tervelt pä-rale jõuavad.

"Pii-pii!" kostis äk-i ha-le hä-litsus ukseuugi ta-gant.

"Õde Maret," mõtles Minni. Ta lükk-as lu-gi kõrvale. Hirmust üleni vä-ri-sedes lip-as Maret sis-e. Ta kan-ul oli vend E-di. Varsti olid nad kõik ko-hal ning onu Pri-tki oli tulnud.

Ainult õde Mareti ni-na oli verine. Kass Mustit nähes ol-i ta ki-re hüp-ega lipsanud seinale ja kap-i vahele ning lõ-nud nina vastu seinale ve-riseks.

Sealjuures oli ta pil-anud kogemata oma kal-i kingituse Minnile - värvipli-atsid. Minni oli kurb, sest ta ni- vä-ga oli neid endale so-vinud.

Ka vend Juksiga oli juhtunud õn-etus. Ta oli kas-i eest põgenedes hü-panud ämbris-e. Nüüd oli ta üleni märg, kuid el-uga oli ta pä-senud!

Hirmus, hirmus lu-gu!
Ülesanne. Kirjuta see lugu ära ja kirju-ta kriipsu-eelne täht ühe- või kahekord-selt!

I. R.

EMADEPÄEVAKS

Ema on eluandja igale elavale olevusele. Veel enam - ema mõiste on tähtsuse vallutanud ka puhtmaterjaalse maailmas ja vaimuvallas. Kus midagi uut on tekkinud, seal on ema tegevuses olnud. Kõige lihtsam on aru saada meie inimestele asjaolu, et igal inimesel on olnud eluandja, keda meie endi emakeeles kutsume emaks. Igal loomal on olnud ema. Igal taimel on olnud ema. Kui linnast on ajajooksul välja kasvanud uus asula, siis on juttu emalinnast ja tütar-linnast. Kui ühinguks kasvab välja uus iseseisev organisatsioon, siis on jällegi ema ja tütar. Keelepruugis on läbi lõõnud ilus komme nimetada kooli, kus keegi on saanud vaimutoitu, oma toitvaks emaks (alma mater).

Agaga veelgi enam - maa, mis on kogu elule alguse andnud, kutsutakse - emakene maa. Inimese kohta öeldakse: mullast oled sina võetud... Tähendab, maa on meie ürgema. Ja see ei kehti mitte ainult meie rahva ja meie maa kohta. Tuhandeid aastaid tagasi Läänemaailma kultuuri hälli juures Kreekas kutsuti maa, mulla, sigivuse ja põllumajanduse jumalannat Maa Emaks (Demeter, Damater, Gemeter).

Sellega siis kõik, mis meil maailmas on, on alguse saanud emalt. Ja meie võlgname kõigi eest tänu emale. Ema annab elu, ema toidab, ema katab, ema valvab, ema kaitseb. Ema töötab päeval ja öösel, ema töötab suvel ja talvel, kevadel ja sügisel.

Kas oskame seda hinnata?

Vaevalt küll. Emaarmastus lapsele on ammutamatu. Lapsearmastus emale on hommetav (homseks edasi lükkev). Emaarmastus näib olevat kõrvalekalduv loodusseadus. Me oleme kuulnud lugu kurest, kes soojendas oma pojakesi pesas maja katusel ja kes tahtis neid päästa põlemisel tulesurmast. Pojad olid liiga suured, et neid noka vahel välja kanda, aga liiga väikesed iseseisvalt lendamiseks. Kure-ema oli ahastuses. Kui tuleleegid haarasid

juba pesa, langes ta pesale, laotas oma tiivad üle poegade ja kaitstes neid kuni ühise tulesurmani. Inimese kohta öeldakse, et ta kaitseb nagu emalõvi oma poegi. Loendamatud on inimemade eneseohverdused oma laste kasuks.

Kui tohiksime võrrelda ema-südame tukseid raadio lainetega, siis võiksime öelda, et ema süda on alati häälstatud laste lainete pikkusele, laste lained ema südamele aga harukordselt. Seepärast tajub ema telepaatia teel laste saatust sagedamini kui ümberpöörduvalt. Ema tunded, mõtted, soovid ja palved lastele on lakkamatult rakendatud. Laste omad, kah vist elu targal tõukel, on suunatud rohkem ette kui taha. Me oleksime aga laste suhtes ülekohtused, kui väidaksime, et nad emadele üldse ei mõtle.

EMADEPÄEV

on laste poolt pühendatud emadele terves ulatuses.

Kuid kas julgeksime öelda, et suudaksime ühe päevaga tasuda võlga emale, mis ta meile aasta jooksul päev päeva järele ennast ohverdades on laenanud. Me teame ka seda, et emad ei tahagi oma lastele suunatud hoolt ja muret ja vaeva ja valugi nimetada laenuks, mida peab tasuma... Emad teavad seda, et õndsam on anda, kui võtta. Kuid ka nemadki unistavad tasust... Nende ihaldatavaim tasu on - hea laps!

Kas suudaksime ühe päevaga aastaks olla nii hea laps, et tasakaalustaksime hea ema aastapikkuse vaeva?

Mina arvan, et emadepäev ei ole korraldatud selleks, et sel päeval ütleksime emale ilusaid sõnu, mida võime juba homme unustada. Emadepäev on mõeldud selleks, et tagasi vaadata möödunud aastale, kas oleme olnud emale hea laps. Kui seal on olnud puudujääke, siis peame tegema uued kavad, kuidas neid puudujääke katta järgneval aastal. Igaüks, kes tahab end parandada ja täiendada, ei häbene oma puudusi, vaid registreerib neid avameelselt ning otsustab mehiselt neist vabaneda. Seepärast:

1. Pihti emale emadepäevaks oma senised nõrkused!
2. Luba ja tööta emale - olla hea laps!
3. Palu ema, et ta Sulle meelde tuletaks Su lubadusi ja kavatsusi, kui juhtud neid unustama!

4. Teata meile punkt-punktilt, millised on Sinu kavatsused hea lapse kujundamiseks!
5. Teata meile kavad, mis teevad iga päeva aastas emadepäevaks!

A. Roos.

IGA PÄEV OLGU EMADEPÄEV!

Eelmiste ülesannete p. 4. ja 5. lahendamiseks esitas "Kiri-Kooli" õpilane Tibu, S. Carolinast, ülalmainitud pealkirja all ettepaneku "Kiri-Koolis" nr. 10 lk. 15 ja 16 ja selle täienduseks ning kaitseks "Kiri-Koolis" nr. 15 lk. 7 lisakirjutise.

Armsad lapsed! Kui Teie soovite, et emadepäev oleks tõeline

EMADEPÄEV,

siis Teie loete ka Tibu poolt esitatud lood ja neile lisaks antud küsimused põhjalikult läbi. Lõpuks Teie otsustate kõik võimaliku teha, et iga päev kujuneks emadepäevaks.

Ühtlasi paluge koduõpetajalt tõhusat abi raskemate palade ja laulude lugemisel, selgitamisel ja iga mõttekillukese seedimisel, et iga noor kui ka vana

TEAKS, TUNNEKS, TAHAKS JA TEGUTSEKS
auväärt eesti ema väärrika eesti lapsena!

A. R.

LAPSE TÄNU

Millal maksan memme vaeva,
hea ema piima vaeva,
kahel käel kandemise?
Kasvatasid tütterida,
süles hoidsid sülessani,
käte peal käiessasi,
rüpes rukki lõikessagi.
Viisid põlled põllu peale,
panid parmaste vahele,
sületäie keske'le:

et ei tulnud tuuli peale
ega veerend vihmahoogu.
Ole terve, memmekene,
teiseks terve taadikene,
minda nõnda kasvatamast,
kasvatamast, kallistamast!
Tänu teile hauassagi,
musta mulla katte alla!

Rahvalaul.

Eelmine rahvalaul näitab, et juba vanal ajal meie lapsed oskasid olla tänulikud emale tema ennastsalgava töö ja vaeva eest. Kas on tarvis selle auvõla tasumist meile eriti meelde tuletada? Ei! See on iseenesestki mõistetav. Sellepärast -

1. Loe see laul aeglaselt ja mõtlikult läbi!
2. Kirjuta välja tundmatud sõnad ja küsi nende kohta selgitust! (Paari sõna kohta lisame ise selgituse: Süüesani tähendab minu süües, käiessasi täh. sinu käies.)
3. Loe veel mõned korrad see laul läbi!
4. Kirjuta paberile üksikasjalikult, mille eest laps avaldab tänu emale ja isale!
5. Loe veel üks kord laul läbi ja püüa seda peast ütelda!
6. Mõtle igale üksikasjale järjekorras, mille eest laps tänab, siis jääb väga kergesti meelde!
7. Püüa selle laulu õppimist toimetada ilma ema teadmata, sest me tahame temale valmistada üllatust!
8. Kui arvad, et laul on peas ilma takistusteta, katsuda peast kirjutada!
9. Palu isa, õde või venda kuulata pealt, kui ütled peast, et see ei oleks "vuristamine", vaid et iga sõna tuleks soojalt Sinu südamest ja läheks ema südamesse!
10. Emadepäeva hommikul nopi ise läheduses kasvavaid lilli või hangi neid ostuteel oma kogutud sentide eest!
11. Koos teiste lastega asuge ema ette, kaunistage ema rinda lilledega ja ütlege emale oma salmid!
12. Emadepäeva aktusel olge kõigiti korraldajatele abiks lillede andmisega, salmide ütlemisega ja laulude laulmisega!
13. Juhime veel kord tähelepanu asjaolule, et lapsed kipuvad nn. ilulugemise puhul kiirustama ja vuristama. See ei ole kaugeltki "ilus". Loomulik ja südamlük ettekanne ja jutustus nõuab mõnikord üsna aeglast tempo ja pikki pause. Proovige ise!
14. Meile aga kirjuta punkt-punktilt, kuidas Sa asja korraldasid ja kuidas see õnnestus!

Ilse Roos.

KALLIS EMAKENE

Kallis emakene, oled nõnda hea!
Panen sinu sülle oma väikse pea.

Käsi nõnda pehme, nõnda selge silm!
Süda hell ja avar armurikas ilm.

Emä, emakene, kui saan suureks kord,
Küll siis sinu hoole tasun tuhat võrd!

A. Oengo.

1. Palume isa, tädi või õde-venda aidata nooremaid võsukesti selle laulu õppimisel ja ütlemisel emale!
2. Kui laps on veel koguni väike kolme salmi õppimiseks - õppigu ainult esimene salm ja üteltu see emale!
3. Nüüd on ta aga juba tegelane, kes annab aru oma tegevusest - kas või paari reaga või ainult oma allkirjaga!
4. Järgnevas töö ülevaates leiab ta oma nime "Kiri-Koolist". Laskem lastel saada selle rõõmu osaliseks!

I. R.

MINU VANAEMA

Vanaema helde, lahke,
oli armas minule;
oli minu lapsepõlve
soojendaja päikene.

Kui ta õnnis pehmel käel
minu päikest silitas,
armurikkal häälel, sõnal
õpetas ja juhatas.

Hauas hingab vanaema,
aga minu südame
jäänd on lähge tema silmist,
tema kuju kullane.

Anna Haava.

Ka vanaemad on emad oma lastele. Nendegi silmad löövad särama, põsed õhetama ja südamed tugevalt tuksuma, kui näevad ja kuulevad, kuidas noored oskavad hinnata nende tööd. Ärge unustagem ka vanaemasid emade päeval!

Kui vanaema puhkab juba mulla all, siis loeme tema austamiseks kolm salmi! Kui ta aga liigub meie seas, siis jätkame kolmanda salmi lugemata! Miks?

I. R.

EMAKESELE

Emakene, ei ma seda
jõua iial unusta,
kuis nii soojalt sinu süda
mulle tuksub armuga!

Kuidas sa mind juhatasid
ilmas õigelt elama,
õhtul õrnalt õpetasid
taevaisa paluma!

Emasüda, armusüda,
puhtam, kallim ilma pääl!
Ikka tahan kiita teda,
kuni kõlab minu hääli!

M. Lipp.

See laul on lühem ja kergem õppida noorematel lastel.

1. Palu isa või suuremat õde-venda, et ta aitaks Sul läbi lugeda "Lapse tänu" puhul antud juhtnõõrid, mis on rakendatavad ka sellele laulule!
2. Kirjuta meile, mis Sa tegid ja kuidas Sa tegid!

I. R.

Ühine ülesanne kõigile:

Saatke meile teie poolt külastatud emadepäeva aktuse kava ja kirjeldus!

lesse sinu jakki... ja nüüd sa ei taha... (paneb lõngakera toolile ja läh-
heb toast)

Maret: (viskab jaki toolile ja võtab kätte lõngakera ning vaatleb se-
da, viskab siis nagu palli üles)

Emal: (tuleb küpsetatud koogiga taldrikul ja paneb selle lauale)

Maret: Emal - sa oled kooki küpsetanud. Mispärast? Ega kellelgi meist ei ole täna sünnipäev?

Emal: Kooki ei küpsetata üksnes sünnipäevaks.

Maret: Mis päev siis täna on?

Emal: Pead ise sellele tulema. (läheb ja toob kolmeharalise küün-
lajala ja paneb lauale, süütab küünlad)

Maret: (ronib põlvedega toolile ja vaatab seal kooki) Emal, ma maitsen raasike sellest koogist.

Emal: Ei, Maret - sa pole seda ära teeninud. Sa ei tea ju veel, mil- le eest sa seda kooki sööd.

Maret: Kook on nii isuäratav - emal, pai, ütles, milleks sa selle küpsetasid - kus ma seda ise ikka teada saan.

Emal: Mõtles järele, Maret - muud nõu ei tea ma sulle anda. Sul on lõngakera käes - küsi sellelt vastust...

Maret: (vaatab lõngakera) Mis vastust see mulle teab anda - hari- lik lõngakera.

Emal: See pole harilik lõngakera. See on minu emal lõngakera. Võib- olla on tal imevõimu, kes teab... Jätan sind nüüd siia järele mõtlema - küünlavalguse kätte, kuni ma kõõgis keedan... Loodan, et tagasi tul- les oled sa koogi ja selle päeva väärt. (läheb ja kustutab minnes lava-
valgustuse, nii et ainult 3 küünalt lava valgustavad)

Maret: Kui ilus valgus... Aga see lõngakera... mis imevõim temal ikka on... (viskab lõngakera õhku ja püüab kinni, igakord õhku visates ja uuesti kinni püüdes, hüüdes)

Lõngakera, lõngakera,
ütles mulle, mis päev on täna...!

(Viimasel korral kukub kera maha. Teda üles võttes torkab Maret seljaga pealtvaatajate poole kükakil olles sinna külge jämeda õmblus- nõela, mis on nylon niidi kaudu ühenduses koduhaldjaga, kes end var- jab lava eesriide taga paremal (või vasakul). Ei, sina lõngakera ei saa mulle midagi ütelda... (hoiab kera korraks hellitavalt käes) Peh- me oled küll, aga ma ei taha sinult endale jakki, oled hall ja inetu. (Viskab lõngakera impulsiivselt maha, sellele langeb vasakult (või
paremalt) lavaeesriide varjust tugevast tagakulambist juhitud valgus- kiir, kuna lavaeesriide varjus olev koduhaldjas tõmbab kera pikkamöö-
da enda poole, kogu aja valguskiire keral püüdes)

Maret: (üllatunult) Mis see on... lõngakera nagu hiilgaks... ja jookseb, nagu oleks tal jalad all. (taganeb paar sammu ukse poole ja hüüab ehmunult) Emal! (Sel ajal on kera juha lava nurka veerenud ja seal astub õhulises kleidis tantsiskleval sammul välja Koduhaldjas, lõngakera käes ja astub paar sammu lava keskoha poole)

Koduhaldjas: Ära kardata Maret...

Maret: (ehmunult) Kes sa oled... ja kust sa tulid?

Koduhaldjas: Olen Koduhaldjas... ja tulen siitsamast lõngakerast.

Maret: (arusaamatuses) Siitsamast lõngakerast?

Koduhaldjas: Jah... Olen teiega kaasa tulnud Kodu-Eestist. Nii oli sinu vanaema soov. Koduhaldjas, ütles ta, mine nendega kaasa... ja tulingi. Olen kogu aja teiega kaasas olnud!

Maret: Ma ei ole sind aga kunagi näinud!

Koduhaldjas: Sa ei tohigi mind näha. Ma olen nähtamatult teiega... Saan elada ainult kodumälestustes - mu armsaim paik, peale teie kodust kaasavõetud albumi, oli see vana jakk, mida su emal nüüd üles harutab. Pugesin lõngakerasse ja rõõmustasin, et su emal tahab sulle sellest lõngast uue jaki kududa - aga nüüd olen kurb, nii kurb, kui kuulsin, et sa selle ära põlgasid. See tähendab seda, et ma pean siit ära minema... (taganeb tantsisklevalt ukse poole, nagu tahaks ära minna)

Maret: Ei - Koduhaldjas - jää meie juurde. Ma... hea küll, las emal koob mulle jaki sellest lõngast, kui see sulle meeldib.

Koduhaldjas: See ei pea üksi mulle meeldima. Nagu ütlesin - saan ainult seal kodus olla, kus hoitakse elavana eesti kodu - muidu ma hääbun - kaon... (läheb kikivarvul Maretist mööda, jääb seisma laua taha, nii et küünlavalgus langeb temale)

Maret: (kes hoidis end ukse lähedale, tuleb nüüd lähemale, paludes) Ei, ära mine meilt ära... (Mareti pilk langeb koogile) Kas... tahad võib-olla tükike kooki?

Koduhaldjas: See on kindlasti hea kook... ja nii koduse leegiga küün- lad - ei tea, milleks see kõik täna on?

Maret: Ma... ma ei tea! Aga ütles sina, Koduhaldjas, mulle seda.

Koduhaldjas: Ei, minagi ei ütles. Aga ma usun, et sa oled ise sel- lele tulemas... Kui sa ennist vihaga selle lõngakera maha viskasid oma jalgade ette... (Koduhaldjas pillab üle laua lõngakera Mareti jal- gade ette, kes seda jääb vaatama, seljaga koduhaldja poole)... siis samas, kui ta su jalgade ees lamas, hakkas sinu südametunnistus sind vaevama... sa tundsid kahju, südametunnistuse piina, kutsusid sellega head vaimud välja... Lõngakera hakkas liikuma, secsama vana lõnga- kera ja siis tulid mina... aga kes ma olen - (publikule) olen see, kes tuleb siis, kui sa järele mõtled... (läheb selja tagant Mareti poole, sosistab talle sugereerivalt)... Sa mõtlesid: Elle küsisin ma emal käest taskuraha ja emal andiski seda mulle imeliku naerutusega suu- nurgis, alles nüüd mäletan ma seda. Ja täna, kui ma koju tulid. vaat- tas ta mulle nii imelikult, küsivalt otsa ja näis siis kurb olevat... ja kuu aega tagasi...

Maret: (meenutades)... Siis rääkis mulle emal... (Koduhaldjas hiilib kikivarvul uksest välja)... et Eestis oli kaunis komme, et üks päev aastas olipühendatud emadele. Et seda pühitsetakse paguluseski. Iga maikuu teisel pühapäeval toovad lapsed emadele tema hoole ja vae- va eest lilli... Muidugi, täna on see päev, emadepäev ja ma raiskasid

kogu oma raha koomiksitele ja maiustustele... Kust saan nüüd emale lilli. (Pöördub saali poole) Kas keegi võib mulle lilli anda, et ma saaksin neid oma emale kinkida? (Üks laps saalist ulatab Maretile kimbukese lilli) Palju tänu! (Paneb elektri põlema ja hüüab) Ema, ema!

Ema: (tuleb uksest) Mis on?

Maret: Täna on ju emadepäev! (jobkseb emale vastu, ulatab lilled ja peidab oma pea tema rinnale) Kallis ema! Anna mulle andeks... et ma unustasin.

Ema: (teine-teise kätest kinni) Muidugi annan sulle andeks... ema annab alati andeks. Mul on hea meel, et sul ise meenus...

Maret: Koduhaldjas ütles mulle seda...

Ema: Kas sa siis nüüd usud koduhaldjatesse?

Maret: Usun küll... ta oli siinsamas meie toas... on praegugi... (näeb lõngakera, võtab selle tles)... selles lõngakeras... Ja sa kood ju mulle sellest lõngast pehme kampsuni?

Ema: Kui see sulle liiga hall ei ole?

Maret: Ei ole - sa kood ju ilusa eesti mustri sinna sisse. Ja mul on selles nii soe...

Ema: (silitab Maretit pead ja hoiab teda enda vastu) Ja sa oled selles kaitstud - ema arm hoiab sind!

Eesriie.

Eeloleva näidendi autor sai lühinäidendite võistlusel esimese auhinna.

Järgmised auhinnatud näidendid ilmuvad samuti sobival ajal "Kiri-Kooli" veergudel.

Toimetus.

KALLIS EMA!

Kuis armsalt Sinu süda
on tuksund minule!
Nüüd tasuma kõik seda
ma peaksin Sinule.

Ma lillekesi toon Sul
nii aasalt, nurmelt ka
ja loodan, et Sa võtad
neid vastu rõõmuga.

Sest tänuks on küll vähe,
kuid väikene veel ma.
Kui suureks sirgun, kasvan,
siis rohkem suudan ka.

Andres, Austraalia.

Väljaandja: Eesti Rahvuskomitee Ühendriikides.

Toimetaja: Mag. Ants Roos.

Foto-ofsettrükk: P. Kõlvik.

Printed in U. S. A.